

Вадим В. Маслій
**МЕТОДИ АНАЛІЗУ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО РОЗПОДІЛУ
ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНІ**

У статті представлено результати дослідження закономірностей процесу іноземного інвестування, в тому числі закономірностей розподілу прямих іноземних інвестицій (ПІІ) територіально. Розглянуто основні статистичні методи аналізу динаміки диференціації рівнів залучення ПІІ регіонами, тобто σ -конвергенції або σ -дивергенції, висвітлено їх переваги та недоліки, надано відповідні висновки та пропозиції.

Ключові слова: прями іноземні інвестиції; територіальний розподіл; показники варіації; коефіцієнт концентрації; метод групувань.

Табл. 8. Рис. 2. Літ. 27.

Вадим В. Маслій
**МЕТОДЫ АНАЛИЗА ТЕРРИТОРИАЛЬНОГО РАСПРЕДЕЛЕНИЯ
ПРЯМЫХ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ В УКРАИНЕ**

В статье представлены результаты исследования закономерностей процесса иностранного инвестирования, в том числе закономерностей распределения прямых иностранных инвестиций (ПИИ) территориально. Рассмотрены основные статистические методы анализа динамики дифференциации уровней привлечения ПИИ регионами, то есть σ -конвергенции или σ -дивергенции, отображены их преимущества и недостатки, приведены соответствующие выводы и предложения.

Ключевые слова: прямые иностранные инвестиции; территориальное распределение; показатели вариации; коэффициент концентрации; метод группировок.

Vadym V. Masliy¹
**ANALYSIS METHODS OF TERRITORIAL DISTRIBUTION
OF FOREIGN DIRECT INVESTMENTS IN UKRAINE**

The paper presents the results of the research on the foreign investments process, in particular, the foreign direct investments (DFI) distribution territorially. The article offers a comprehensive study of basic statistic methods to analyze the dynamics of differentiation for DFI involvement levels in the regions, i.e. σ -convergence or σ -divergence as well as identification of their merits and drawbacks. The author's conclusions and proposals on the matter are provided.

Keywords: foreign direct investments; territorial distribution; variation ratios; concentration coefficient; method of grouping.

Постановка проблеми. Значний інтерес до проблеми залучення та використання іноземних інвестицій в останні роки пояснюється не тільки потребою в додаткових обсягах капіталу (в даному випадку – іноземному) для розв'язання проблем трансформації вітчизняної економіки, але й тим, що вони – один із ключів до інтеграції України в ринкове та демократичне європейське співтовариство. Зростаюча роль прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в усіх сферах суспільно-економічного життя спричинює необхідність детальнішого дослідження закономірностей процесів іноземного інвестування, в тому числі закономірностей розподілу ПІІ територіально.

Неоднорідність економічного простору України, яка формувалась та посилювалась протягом 20 років незалежності, суттєво впливає на процес

¹ Ternopil National Economic University, Ukraine.

залучення в регіони міждержавних фінансових потоків. У цьому контексті можна навести цитату А.Г. Гранберга: «Неоднорідність, або диференціація, економічного простору здійснює значний вплив на державний устрій, структуру та ефективність економіки, стратегію й тактику інституціональних перетворень та соціально-економічної політики» [10, 41]. Як зазначив Б. Данилишин: «надзвичайно негативний вплив на майбутню структуру економіки більшості регіонів України матиме збільшення регіональної асиметрії за інвестиціями в основний капітал. Нічого доброго не обіцяють для національного виробництва й тенденції до розміщення іноземного капіталу» [4]. З іншого боку, регіональні відмінності у залученні іноземних інвестицій формуються під сукупним впливом різноманітних факторів, які по-різному поєднуються в кожному конкретному регіоні.

Актуальність дослідження нерівномірності територіального розподілу ПІІ полягає в тому, що інвестиційні ресурси (як вітчизняного, так і закордонного походження) є важливим інструментом нівелювання небажаних територіальних диспропорцій в соціально-економічному розвитку країни. Дослідження динаміки неоднорідності територіального розподілу ПІІ є важливою складовою макро- та мезоекономічного моніторингу, економіко-статистичного моделювання та прогнозування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наявних аналітичних дослідженнях територіального розподілу іноземних інвестицій, як правило, наводиться або констатація факту диспропорційності розподілу, або проводиться аналіз на основі мінімальних та максимальних значень [2], питомої ваги, порівняння темпів зростання із середнім значенням [5], інколи коефіцієнтів концентрації Герфіндаля-Гіршмана та інтенсивності структурних зрушень [6, 162–166, 168; 7; 27].

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Враховуючи вищезазначені науково-практичні напрацювання, можемо зробити висновок, що існує певний інтерес до даної проблематики. Проте не завжди вдається детально оцінити саму структуру даного розподілу, а особливо вибрати метод, який би дав можливість отримати найкращі результати.

Мета дослідження зумовлена існуванням необхідності в певній систематизації та узагальненні методів дослідження територіального розподілу.

Основні результати дослідження. Досліджуючи територіальний розподіл іноземних інвестицій, ми маємо на увазі їх певне розміщення в економічній системі, яка має чітко або умовно виражені межі. Подібне трактування дає можливість перейти до такої категорії, як «простір», а з урахуванням його наповнення, тобто об'єкта дослідження (іноземні інвестиції) – «інвестиційний простір». Однією з властивостей простору є його однорідність. У нашому випадку вона визначає якість інвестиційного простору та відображає ступінь близькості окремих регіонів країни за рівнем залучення іноземних інвестицій.

Одним із аспектів нашого дослідження є аналіз процесу конвергенції, який являє собою процес зближення, сходження регіонів України за рівнем залучення іноземних інвестицій. Протилежним до нього є процес дивергенції. Статистичний підхід до даного явища полягає у дослідженні динаміки диференціації рівнів залучення ПІІ регіонами, тобто σ -конвергенції або σ -дивергенції.

Найпростішим підходом у контексті даного дослідження є застосування таких показників варіації, як розмах варіації, відношення максимального значення до мінімального (ВМЗдМ), дисперсії, середнього квадратичного відхилення (СКВ). Вони характеризують статистичні властивості будь-яких масових явищ і процесів та не залежать від конкретного змісту цих явищ [9]. Як зазначає Л. Васюренко, ці показники дають змогу дослідити не лише мінливість аналізованої величини, а й наявні тенденції зміни мінливості з урахуванням реальних умов її формування [3].

Їх використання для оцінки нерівномірності дає можливість зробити висновки про її збільшення чи зменшення в динаміці. Значення деяких з них розраховані для масиву даних, що охоплюють усі області України, в т.ч. м. Київ, м. Севастополь та АРК Крим за період 1998–2012 рр., що представлено в табл. 1.

Таблиця 1. Деякі показники варіації територіального розподілу ПІІ*

Показники	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
ВМЗдМ	73,6	90,7	137,6	148,7	121,5	106,9	107,4	118,9
СКВ	138,9	179,6	221,9	263,8	318,3	374,9	450,1	622,4
Показники	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	
ВМЗдМ	145,2	174,8	209,7	239,5	331,1	380,4	408,1	
СКВ	923,8	1469,2	2157,6	2724,3	3971,2	4455,7	4934,9	

* розраховано за даними [11–25].

Як бачимо з отриманих результатів, нерівномірність в обсягах залучення ПІІ між регіонами з плином часу зростає. Це підтверджує зроблений на початку дослідження висновок про неоднорідність інвестиційного простору України. Зазначимо, що застосування показників варіації є доволі простим, оскільки методика їх розрахунку відома будь-якому науковцю з відповідним рівнем знань, проте вони дають тільки дуже узагальнену оцінку досліджуваного явища, оскільки не мають граничних значень. Дослідження диференціації територіального розподілу ПІІ в даному випадку обмежується тільки висновками типу: регіональна диференціація має тенденцію до зростання або до спаду. Фактично можемо говорити про посилення процесу σ -дивергенції.

Найбільш загальним критерієм однорідності, який можна застосувати і в нашому дослідженні, є коефіцієнт варіації. Відповідно до основних положень теорії статистики, за умов нормального розподілу в якості критичної величини, що характеризує межу між однорідністю та неоднорідністю статистичної сукупності в кількісному відношенні, прийняття його значення, яке не перевищує 0,33 або 33%. На основі даних, наведених у статистичних щорічниках України за 1998–2012 рр., були обчислені відповідні коефіцієнти, їх значення наведено в табл. 2.

Таблиця 2. Значення коефіцієнта варіації (V) обсягів залучених прямих іноземних інвестицій в регіони України за 1998–2012 рр., %*

Рік	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
V	155	161	169	173	174	167	160	170
Рік	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	
V	183	204	230	247	253	262	261	

* розраховано за даними [11–25].

Наведені величини свідчать про неоднорідність інвестиційного простору України, яка з часом посилюється: коефіцієнт варіації зріс за досліджуваний період у 1,68 рази. Очевидно, що результати з використанням даного показника дають можливість зробити висновки загального характеру: з часом територіальний розподіл іноземних інвестицій стає дедалі нерівномірним, диспропорції в динаміці поглиблюються. Проте слід зазначити, що графічне відображення результатів аналізу за допомогою коефіцієнта варіації (рис. 1) дає можливість повніше оцінити глибину неоднорідності інвестиційного простору, оскільки даний показник, як було зазначено вище, має критичну величину 0,33, або 33%.

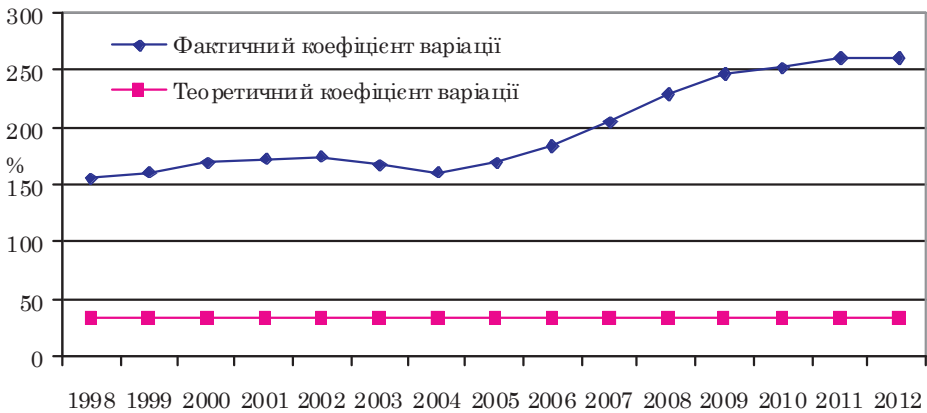

Рис. 1. Динаміка коефіцієнта варіації обсягів ПІІ, авторська розробка

Як бачимо, нерівномірність залучення ПІІ відбувалося нерівномірно в часі: спостерігаємо сповільнення протягом 2003–2004 рр. та стрімке зростання з 2005 року.

Коефіцієнт концентрації Герфіндаля-Гіршмана (H) характеризує рівень концентрації досліджуваної ознаки в цілому для всієї сукупності. Його значення зростає з посиленням нерівномірності залучення іноземних інвестицій між регіонами (неоднорідності інвестиційного простору). Відповідно до різних значень даного коефіцієнта його можна інтерпретувати наступним чином (табл. 3).

Таблиця 3. Ступінь нерівномірності розподілу залежно від значення коефіцієнта Герфіндаля-Гіршмана [26]

Ступінь нерівномірності	Значення H
Високий	$2000 < H < 10000$
Середній	$1000 < H < 2000$
Низький	$H < 1000$

Обчислені для досліджуваної сукупності значення показника, наведені в табл. 4, свідчать про те, що ступінь нерівномірності розподілу іноземних інвестицій між регіонами України протягом 1998–2012 рр. посилюється з середнього до високого.

Таблиця 4. Коефіцієнт концентрації Герфіндаля-Гіршмана (H)*

Рік	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
H	1261	1332	1423	1474	1488	1402	1323	1441
Рік	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	
H	1613	1905	2326	2623	2741	2790	4256	

* розраховано за даними [11–25].

Графічне відображення динаміки цих показників (для зручності візуального сприйняття застосовано логарифмічну шкалу) практично ідентичне (рис. 2).

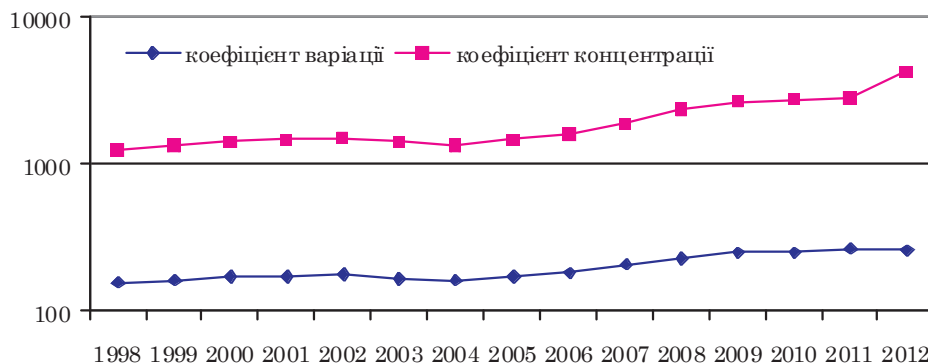

Рис. 2. Динаміка коефіцієнтів варіації та концентрації ПІІ в регіонах України протягом 1998–2012 рр., побудовано на основі табл. 2 і 4

Таким чином, незважаючи на різні методики розрахунку та інтерпретацію результатів, коефіцієнти варіації та концентрації дають практично ідентичну (знову ж таки узагальнюючу, тільки дещо деталізовану, оскільки ці показники мають певні критичні межі) характеристику територіальної нерівномірності залучення ПІІ. Це, на нашу думку, і є основним недоліком цих двох найбільш розповсюджених для оцінки неоднорідності певного процесу чи явища, коефіцієнтів. Слід також зазначити, що вони не відображають процесу утворення однорідних груп всередині досліджуваної сукупності (ефект конвергенції), які й породжують відмінності в рівнях залучення іноземних інвестицій.

Більш деталізовану оцінку регіонального розподілу ПІІ можна отримати за допомогою просторових матриць та діаграми розсіювання Морана. Матриця просторових ваг показує зв'язки між регіонами та їх інтенсивність і формалізує припущення, що регіон просторово зв'язаний з сусідніми регіонами. Результати застосування, наведені нами в праці [1], дали можливість отримати 4 кластери регіонів. Проведений аналіз за двома просторовими матрицями виявив, що існує значний розкид значень ПІІ за регіонами. Таким чином, оцінка такого роду просторових ефектів за допомогою коефіцієнта загальної просторової автокореляції та діаграми розсіювання дає змогу отримати не узагальнену оцінку для всієї сукупності, а більш детальний розподіл регіонів за обсягами залучених ПІІ. Слід зазначити, що оскільки матриця просторових ваг формується екзогенно, її специфікація є найбільш складним і суперечливим питанням при застосуванні даної методики.

У контексті збагачення інструментарію оцінки територіального розподілу іноземних інвестицій ми пропонуємо застосовувати метод групувань. При цьому групи, які будемо виокремлювати, повинні володіти такою властивістю, як кількісна однорідність, вираженням якої може виступати коефіцієнт варіації.

Для виокремлення однорідних груп будемо об'єднувати регіони України за обсягами залучених іноземних інвестицій в одну групу до тих пір, поки не отримаємо коефіцієнт варіації рівний 0,33. У цьому випадку будемо вважати процес формування першої групи завершеним. Аналогічним чином утворимо інші групи. Використовуючи даний алгоритм здійснимо групування регіонів України за кожен рік. Зокрема, результати групування за 1998 р. в розширеному вигляді (кожна група охарактеризована кількістю регіонів, середнім обсягом ПІІ (млн дол. США) та коефіцієнтом варіації) подано в табл. 5.

Таблиця 5. Групи регіонів України за обсягом залучених інвестицій в 1998 р., сформовані за принципом однорідності*

Номер групи	Склад	Показник
I	м. Київ (26)**	$\bar{x} = 724,85$
II	АРК Крим (1), Дніпропетровська (4); Донецька (5); Запорізька (8); Київська (10); Львівська (13); Одеська (15); Черкаська (23)	$N = 8; \bar{x} = 145,8; V_{\sigma} = 27,8\%$
III	Волинська (3); Житомирська (6); Закарпатська (7); Івано-Франківська (9); Луганська (12); Миколаївська (14); Рівненська (17); Полтавська (16); Харківська (20); Чернігівська (24)	$N = 10; \bar{x} = 39,8; V_{\sigma} = 27,2\%$
IV	Вінницька (2); Кіровоградська (11); Сумська (18); Тернопільська (19); Херсонська (21); Хмельницька (22); Чернівецька (25); м. Севастополь (27)	$N = 8; \bar{x} = 13,9; V_{\sigma} = 18,7\%$

* розраховано за даними [11].

** у дужках наведено номер регіону відповідно до нумерації в Статистичному щорічнику України.

Вони свідчать про утворення 4 однорідних груп. До першої групи віднесено столицю України – це регіон, де зафіксовано найбільший обсяг залученого іноземного капіталу. Друга група – це найбільш економічно розвинуті регіони Західної, Центральної та Східної України, а також АРК Крим. Ці регіони в середньому залучили в 5 разів менше іноземних інвестицій, ніж Київ, проте порівняно з регіонами, які увійшли до 3-ї та 4-ї груп, ці капітали є суттєві – перевищення становить 3,5 та 11 разів відповідно.

Як свідчать результати групувань за 1999–2004 рр. (жирним шрифтом виділено середній обсяг ПІІ по кожній групі, в дужках – номери регіонів), склад II-ї групи практично не змінився протягом цього періоду: з 2001 р. Черкаська область, а з 2002р. Полтавська область знизили обсяги залучених іноземних інвестицій та були виключені з групи. Найбільш нестабільним залишався склад III і IV груп, кількість областей в них змінювалась від 4 до 10 в III-ій групі, та з 7 до 13 – в IV (табл. 6).

Слід зазначити, що з 2000 р. визначився явний «аутсайдер» у залученні іноземних інвестицій – Чернівецька область, яка відповідно до принципу однорідності виключена з IV групи й утворила окрему V групу. Таким чином,

протягом даного періоду всі регіони можна розбити на наступні групи: I – високий рівень залучення іноземних інвестицій; II – рівень залучення іноземних інвестицій вище середнього; III – середній рівень залучення іноземних інвестицій; IV – рівень залучення іноземних інвестицій нижче середнього; V – низький рівень залучення іноземних інвестицій.

Таблиця 6. Групи регіонів України за обсягом залучених інвестицій в 1999–2004 рр., сформовані за принципом однорідності*

	1999	2000	2001	2002	2003	2004
I	947,60 (26)**	1176,15 (26)	1405,10 (26)	1695,30 (26)	1993,35 (26)	2394,35 (26)
II	171,09 (1,4,5,8,10, 13,15,16,23)	196,37 (1,4,5,8,10, 13,15,16,23)	223,77 (1,4,5,8,10, 13,15,16,20)	278,58 (1,4,5,8,10, 13,15,20)	349,06 (1,4,5,8,10, 13,15,20)	438,43 (1,4,5,8,10, 13,15,20)
III	41,37 (3,6,7,9,12, 14,17,18, 20,24)	58,68 (3,7,14,17, 20,24)	63,01 (3,7,14,17, 18,23,24)	115,18 (7,14,16,18)	116,18 (3,7,9,16, 18,23)	129,47 (3,7,9,12,14, 16,18,23,24)
IV	15,27 (2,11,19,21, 22,25,27)	24,63 (2,6,9,11,12, 18,19,21, 22,27)	28,42 (2,6,9,11,12, 19,21,22,27)	42,20 (2,3,6,9,11, 12,17,19,21, 22,23,27)	51,19 (2,6,11,12,14, 17,19,21,22, 23,27)	60,61 (2,6,11,12,17, 19,21,22,27)
V	-	8,55 (25)	9,45 (25)	13,95 (25)	18,65 (25)	22,3 (25)

* розраховано за даними [12–17].

** у дужках наведено номер регіону відповідно до нумерації в Статистичному щорічнику України.

Відповідно до даних табл. 5 та 6, протягом досліджуваного періоду неоднорідність інвестиційного простору залишається практично незмінною. Цьому, на нашу думку, сприяли незмінні ланцюгові темпи зростання обсягів залучених іноземних інвестицій регіонами, що входять до I та II груп, і зниження ланцюгових темпів зростання залучення іноземних інвестицій регіонами інших груп (табл. 7).

Таблиця 7. Ланцюгові темпи зростання обсягів залучених інвестицій групами регіонів України*

Група	2000	2001	2002	2003	2004
I	1,24	1,19	1,21	1,18	1,20
II	1,15	1,14	1,24	1,25	1,26
III	1,42	1,07	1,83	1,01	1,11
IV	1,61	1,15	1,48	1,21	1,18
V	-	1,11	1,48	1,34	1,19

* розраховано за даними табл. 5 та 6.

З 2005 р. інвестиційний простір України зазнає змін (табл. 8).

Неоднорідність інвестиційного простору різко зростає: стрімко починає нарощувати обсяги залучених ПП Дніпропетровська область (виділена в окрему групу II), з 2010 р. утворилась група регіонів-аутсайдерів з 3 регіонів (Кіровоградська, Тернопільська, Чернівецька області) в плані залучення ПП. В третій, четвертій та п'ятій групах склад також дещо змінювався протягом досліджуваного періоду, хоча можна виділити регіони зі стабільною інвестиційною ситуацією (області, які постійно перебувають в одній групі протягом досліджуваного періоду). Так, в третій групі це Донецька, Київська, Львівська,

Одеська та Харківська області; в четвертій групі – Волинська та Івано-Франківська області; в п'ятій групі – Вінницька, Херсонська, Хмельницька, Чернігівська області та м. Севастополь.

Таблиця 8. Групи регіонів України за обсягом залучених інвестицій в 2005–2011 рр., сформовані за принципом однорідності*

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
I	3240,05 (26)**	4734 (26)	7689,3 (26)	11504,6 (26)	14610,3 (26)	20542,15 (26)	23145,35 (26)	25749,9 (26)
II	1269,1 (4)	2038,3 (4)	2642,75 (4)	2800,8 (4)	2741,85 (4)	7270,4 (4)	7750,65 (4)	8280,0 (4)
III	409,19 (1,5,7,8, 10,12,13, 15,16,20)	558,76 (1,5,7,8, 10,13,15, 16,20)	798,89 (1,5,8,10, 13,15,16, 20)	10473 (1,5,8,10, 13,15,20)	1193,89 (1,5,8,10, 13,15,20)	1625,42 (5,10,13, 15,20)	1852,62 (5,10,13, 15,20)	1781,24 (1,5,8,10, 13,15,20)
IV	89,63 (2,3,6,9, 11,14,17, 18,19,21, 22,23, 24,27)	180,76 (3,9,12, 14,18)	235,18 (3,6,7,9, 12,14,17, 18)	317,82 (3,6,7,9, 12,16, 17,23)	372,95 (3,6,7,9, 12,16,17)	624,54 (1,3,8,9, 12,16)	705,68 (1,8,9,12, 16,18)	562,79 (6,7,9,12, 16,18,23)
V	27,25 (25)	82,92 (2,6,11, 17,19,21, 22,23,24, 25,27)	112,92 (2,11,21, 22,23, 24,27)	132,77 (2,11,14, 18,21,22, 24,27)	153,21 (2,11,14, 18,21,22, 23,24,27)	226,52 (2,6,7,14, 17,18,21, 22,23, 24,27)	227,24 (2,3,6,7, 14,17,21, 24,27)	218,21 (2,3,14, 17,21,22, 24,27)
VI	-	-	46 (19,25)	55,25 (19,25)	61,775 (19,25)	67,30 (11,19, 25)	63,78 (11,19, 25)	71,47 (11,19, 25)

* розраховано за даними [18–25].

** у дужках наведено номер регіону відповідно до нумерації в Статистичному щорічнику України.

Висновки та напрямки подальших наукових досліджень. Застосування даного методу дає можливість реалізувати дві умови статистичної тотожності та відмінності елементів сукупності. По-перше, неоднорідна сукупність розбивається на кількісно однорідні групи, оскільки по кожній групі коефіцієнт варіації не перевищує критичну межу 0,33. По-друге, утворені кількісно однорідні групи суттєво відрізняються одна від одної в послідовному порядку: перша від другої, друга від третьої тощо. Крім цього, питання стосовно виокремлення груп вирішується за допомогою комплексу статистичних методів, які дають можливість повніше розкрити співвідношення, характерні для варіації досліджуваної ознаки.

Отримані в результаті розрахунків середні величини (які володіють двома важливими властивостями) можуть бути використані в подальшому аналізі неоднорідності інвестиційного простору в контексті дивергенції (конвергенції) регіонів у контексті залучення іноземних інвестицій.

На основі проведеного дослідження за допомогою відповідних матриць переходу (матриць ймовірностей), на яких базуються ланцюги Маркова, можна визначити майбутню внутрішню структуру територіального розподілу ПІІ в Україні.

Слід зазначити, що в даному дослідженні для пояснення певних закономірностей територіального розподілу ми використали тільки одну (основну) ознаку – обсяг прямих іноземних інвестицій. Тому найбільш перспективним напрямком подальших досліджень, на нашу думку, є аналіз процесів конвергенції та дивергенції з використанням інших взаємопов'язаних ознак.

1. *Березька К.М., Березький О.М., Маслій В.В.* Оцінювання диспропорцій регіонального розподілу іноземних інвестицій в Україні // Актуальні проблеми економіки.– 2013.– №12. – С. 106–115.
2. *Будкін В.* Основні етапи та регіональні особливості залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України // Регіональна економіка.– 2005.– №2. – С. 59–66.
3. *Васюренко Л.* Статистичні узагальнення щодо визначення регіональної неоднорідності інвестиційних вкладень // Вісник НБУ.– 2007.– №2. – С. 16–18.
4. *Данилишин Б.* Регіоналізм в Україні: реальність і перспективи // Дзеркало тижня. Україна.– 15.06.2012.– №22 // gazeta.dt.ua.
5. *Данко-Ютій Н.І.* Оцінка асиметричності фінансового забезпечення інноваційного розвитку регіонів України // Економічні науки: Збірник наук. праць Буковинського університету.– 2010.– Вип. 6 // www.nbu.gov.ua.
6. *Ковтун Н.В.* Статистичне дослідження інвестиційного процесу та інвестиційної діяльності: теорія, методологія, практика. – К.: Імекс-ЛТД, 2005. – 420 с.
7. *Ковтун Н.В.* Статистичні методи оцінки концентрації інвестицій // Статистика України.– 2004.– №4. – С. 54–57.
8. *Луцків О.М.* Особливості інвестиційного забезпечення просторового розвитку регіонів України // Університетські наукові записки Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького.– 2010.– №2. – С. 159–167.
9. *Маслій В.В.* Методологічні аспекти застосування показників варіації для оцінки нерівномірності територіального розподілу іноземних інвестицій // Теорія і практика економічного аналізу: сучасний стан, актуальні проблеми та перспективи розвитку: V Міжнародна науково-практична конференція (29.09–1.10.2011): Матеріали. – Тернопіль, 2011. – С. 222–225.
10. *Региональное развитие: опыт России и Европейского Союза / Под ред. А.Г. Гранберга. – М.: Экономика, 2000. – 438 с.*
11. Статистичний щорічник України за 1998 рік / Держкомстат України. – К., 1999. – 576 с.
12. Статистичний щорічник України за 1999 рік / Держкомстат України. – К., 2000. – 648 с.
13. Статистичний щорічник України за 2000 рік / Держкомстат України. – К., 2001. – 598 с.
14. Статистичний щорічник України за 2001 рік / Держкомстат України. – К., 2002. – 644 с.
15. Статистичний щорічник України за 2002 рік / Держкомстат України. – К., 2003. – 664 с.
16. Статистичний щорічник України за 2003 рік / Держкомстат України. – К., 2004. – 632 с.
17. Статистичний щорічник України за 2004 рік / Держкомстат України. – К., 2005. – 592 с.
18. Статистичний щорічник України за 2005 рік / Держкомстат України. – К., 2006. – 576 с.
19. Статистичний щорічник України за 2006 рік / Держкомстат України. – К., 2007. – 552 с.
20. Статистичний щорічник України за 2007 рік / Держкомстат України. – К., 2008. – 714 с.
21. Статистичний щорічник України за 2008 рік / Держкомстат України. – К., 2009. – 567 с.
22. Статистичний щорічник України за 2009 рік / Держкомстат України. – К., 2010. – 567 с.
23. Статистичний щорічник України за 2010 рік / Держкомстат України. – К., 2011. – 560 с.
24. Статистичний щорічник України за 2011 рік / Держкомстат України. – К., 2012. – 560 с.
25. Статистичний щорічник України за 2012 рік / Держкомстат України. – К., 2013. – 552 с.
26. *Філіпович В.В.* Теоретичні підходи до вимірювання рівня концентрації та монополізації на сучасних ринках // Вісник ОНУ імені Мечникова.– 2012.– Т. 17, Вип. 1(6). – С. 14–23.
27. *Харламова Г.О.* Неоднорідність інвестиційного простору України // Актуальні проблеми економіки.– 2006.– №2. – С. 27–33.

Стаття надійшла до редакції 20.02.2014.